

การพัฒนาเครื่องมือประเมินและระบบคุณภาพการตัดสินผลการประกวดบรเลงรวมวงมโหรี

The Development of Assessment Tools and Quality Judgment System for Mahori Ensemble Competition

ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ วิชาลัมพ์ก เหล่าวานิช และ ลีวีชิตี ศรีสุทธิยากร

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือประเมินและระบบคุณภาพการตัดสินผลการประกวดบรเลงรวมวงมโหรี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์เกณฑ์และเครื่องมือการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศ 2) ศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิดสำคัญของการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาการขับร้องและการบรเลงรวมวงมโหรี 3) พัฒนาเครื่องมือและระบบคุณภาพการตัดสินการประกวดบรเลงรวมวงมโหรี

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกณฑ์การประกวดมี 3 ด้าน ได้แก่ เกณฑ์ระบุจำแนกชนิดของการประกวด เกณฑ์กำหนดคุณสมบัติผู้เข้าประกวด และเกณฑ์กำหนดการให้คะแนน/ตัดสิน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการให้คะแนน มีระบบการให้คะแนนดิบเป็นตัวตั้งนำไปรวมหารเฉลี่ยตามจำนวนคณะกรรมการ 2) การประกวดขับร้องและบรเลงรวมวงมโหรีมี 2 ลักษณะ 3) เครื่องมือประเมิน ประกอบไปด้วยการประเมินทักษะส่วนบุคคล และการประเมินทักษะการบรเลงรวมวงดนตรี ทั้งนี้ ด้านคุณภาพของเกณฑ์การประเมินระหว่างผู้ประเมิน พบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficients) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Intraclass correlation coefficient) มีค่าเท่ากับ .929 และ .853 ตามลำดับ ส่วนระบบการตัดสินผลการบรเลงรวมวง มี 10 มิติด้วยกัน คือ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประกวด (2) การกำหนดระยะเวลาในการประกวด (3) การกำหนดเกณฑ์ในการประกวด (4) การกำหนดขั้นตอนในการประกวด (5) การอบรมสัมมนากรรมการตัดสินการประกวด (6) การให้ความสำคัญในการใช้เครื่องมือในการให้คะแนน และการคิดคะแนน (7) การประชุมตัดสินผลการประกวด (8) การให้ข้อเสนอแนะในการประกวด (9) การประชุมสรุปประเมินการดำเนินงานการประกวด และ (10) การถอดบทเรียนความสำเร็จและ/หรือต้องทบทวน

คำสำคัญ: วงมโหรี / การประกวดบรเลงรวมวงมโหรี / เครื่องมือประเมินผล / ระบบคุณภาพการตัดสินผล

Abstract

The study “The Development of Assessment Tools and Quality Judgment System for Mahori Ensemble Competition” aims to accomplish three purposes. Firstly, to investigate the evaluation criteria and the assessment tools of the traditional Thai musical instrument competitions with the Royal awards winning from all over the country. Secondly, to analyze the framework of the assessment regulation for the singing and Mahori ensemble competitions. Finally, it aims to develop the assessment tools and the quality of the judgement system for Mahori ensemble competitions.

The results show that, firstly, the criteria can be categorized into three groups: type of competition, qualifications of the competitors, and the assessment of the performance. There are two ranges of scores in each criterion. Secondly, this study found two types of singing and Mahori ensemble competitions. Lastly, the high-quality assessment tools cover two evaluations, which are, the competitors’ personal skills in performing musical instruments and the ability in performing ensembles, which consists of five elements that should be marked with a five-rated assessment. The quality of the assessment based on the judges’ objectivity shows that the Cronbach’s alpha coefficients and the intraclass correlation coefficient are at .929 and .853, respectively. For the judgement system, the results show that the high quality Mahori ensembles must include ten aspects: (1) the purpose of the competition, (2) the time duration, (3) the assessment criteria, (4) the process of the competition, (5) the judges’ seminar for the understanding of the assessment, (6) the recognition for the significance of the assessment tools in marking and calculating the scores, (7) the judges’ meeting to ascertain the results of the competition, (8) the recommendation for the competitors, (9) the final meeting to wrap up the whole process of the competition, and (10) the lesson synthesized from success or failure of the competition.

KEYWORDS: MAHORI ENSEMBLE / MAHORI ENSEMBLE COMPETITION / ASSESSMENT TOOL / QUALITY JUDGMENT SYSTEM

บทนำ

วิวัฒนาการของดนตรีไทยในมิติของวงมโหรีปี่พาทย์เป็นมาโดยลำดับ มีการจำแนกเครื่องดนตรี ชนิด ขนาด ประเภท รวมถึงบทเพลงและการรับใช้สังคมอย่างชัดเจน (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, 2473) อนึ่ง วิธีการประเมินผลงานการบรรเลงรวมวงดนตรีของไทยในอดีต แต่เดิมใช้วิธี “การประชัน” เป็นหลัก ซึ่งคำว่า “ประชัน” นั้น มีความหมายว่าเป็นการ แข่ง สู้ อวดกัน แข่งขันพร้อมกับการสู้อวดฝีมือหรือความสามารถเชิงทักษะ ซึ่งการประชันนั้น จะมีคู่เปรียบอยู่สองฝ่าย ต่างฝ่ายต้องแสดงฝีมือให้เห็นในเชิงประจักษ์เทียบกันว่า ทักษะหรือผลงานของใครจะเป็นผู้เหนือกว่า โดยมีเรื่องมีเอ่อกเทศและระบบในการตัดสินที่ใช้ผู้เชี่ยวชาญระดับเอตทัคคะที่เป็นที่ยอมรับยกย่องทางสังคม และ ในศาสตร์นั้น ๆ ว่า เป็นผู้เลิศทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติมาเป็นกรรมการพิจารณา ร่วมกับมติของสาธารณชน (พูนพิศ อมาตยกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 ตุลาคม 2556) จากที่กล่าวไว้ในข้างต้นจะเห็นได้ว่า การตัดสินผลงานด้านดนตรีเป็นเรื่องเดียวกันกับการให้คุณค่าหรือประเมินความงามในเชิงปรัชญาสุนทรียศาสตร์ ไม่ว่าจะใช้วิธีการแบบจิตวิสัย ปรวิสัย หรือ สัมพัทธวิสัย (พดุงศักดิ์ คชสำโรง, 2556) ก็ตาม เพราะต่างมีเป้าหมายเดียวกันคือ การตัดสินผลในความงามนั้น ๆ ซึ่งถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่าการตัดสินผลนี้ขึ้นกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน 2 อย่างคือ บุคคลผู้ทรงภูมิในการตัดสิน และเกณฑ์ในการตัดสิน โดยบุคคลผู้ทรงภูมิในการตัดสินนี้อาจทำหน้าที่ทั้งเป็นเครื่องมือวัด และเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าของความงามในเชิงปรัชญาสุนทรียศาสตร์ โดยดำเนินการภายใต้กรอบหรือกฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงกันไว้เบื้องต้นซึ่งก็คือ เกณฑ์ในการตัดสิน ถึงแม้ว่าวิธีการปฏิบัติที่ใช้ในการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงในข้างต้นจะเป็นวิธีการหลักที่ได้รับการยอมรับและถูกยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สังคม การเมืองและการปกครองเปลี่ยนแปลงไปทำให้รูปแบบกิจกรรมทางด้านดนตรีไทยหลายกิจกรรมมีการปรับเปลี่ยนเข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนดนตรีไทยในระบบที่มีบ้านมีสำนัก มีเจ้านาย และราชสำนักเป็นผู้จัดและสนับสนุน (บุญธรรม ตราโมท, 2542) เป็นการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในสถานศึกษา โดยมีการจัดหลักสูตร พัฒนาวิธีการเรียนการสอนตามแนวตะวันตก รวมไปถึงมีการตัดสินผลการเรียนดนตรีด้วยวิธีการสอบ และประเมินทักษะดนตรีโดยการจัดลำดับความสามารถของผู้เรียนด้วยระบบคะแนน (สงบศึก ธรรมวิหาร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 ตุลาคม 2556) ทั้งนี้รวมถึงการประชันดนตรีไทยที่มีการจัดน้อยลง ในปัจจุบันและมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปเป็นการประกวด โดยมีการกำหนด

เกณฑ์การพิจารณา กติกาการประกวด คุณสมบัติกรรมการ รวมทั้งวิธีการคิดคะแนน ไว้อย่างหลากหลาย แต่จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยหลายท่านพบว่า การตัดสินใจการประกวดรวมวงดนตรีไทยในปัจจุบันยังพบปัญหาหลายประการที่จำแนกเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้ 1) ปัญหาด้านหลักการที่ใช้ยึดถือเป็นกฎเกณฑ์ในการประเมินสมรรถนะการบรรเลงรวมวงดนตรีไทย ด้วยเหตุที่ดนตรีเป็นศิลปะที่ไม่แสดงหลักหรือตัวแทนออกมาอย่างชัดเจน ในมุมมองของนักสุนทรียศาสตร์ได้จัดให้ดนตรีเป็นศิลปะสูงสุดของฝ่ายวิจิตรศิลป์ ผู้เสพศิลปะดนตรีสามารถมีจินตนาการที่กว้างไกลได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ดังนั้นในการประกวดรวมวงดนตรีไทยจึงเป็นการยากที่กระบวนทัศน์คณะกรรมการตัดสินจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน (พิชิตชัยเสรี, 2537) วิธีการหนึ่งซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้คือการกำหนดกรอบการประเมินกลางขึ้นมาเพื่อใช้คณะกรรมการใช้เป็นแนวทางในการประเมินวงดนตรีไทย โดยถึงแม้ว่าในปัจจุบันแต่ละเวทีการประกวดจะมีการพัฒนากรอบการประเมินกลางขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบการตัดสินผลการประเมิน โดยพยายามพัฒนากรอบการประเมินให้มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดด้วยการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือกรรมการตัดสิน หรืออ้างอิงจากเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยของทบวงมหาวิทยาลัย (สำนักทบวงมหาวิทยาลัย, 2544) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์คณะกรรมการจัดการประกวด กรรมการตัดสิน และผู้ทรงคุณวุฒิทางการดนตรีไทย พบว่า การพัฒนากรอบการประเมินดังกล่าวนั้นยังขาดผลการตรวจสอบคุณภาพตามระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลที่จะใช้สนับสนุนความสมเหตุสมผลและทำให้กรอบการประเมินดังกล่าวได้รับการยอมรับจากทั้งสังคมวิชาการและสังคมนักดนตรี 2) ปัญหาเรื่องคณะกรรมการตัดสินผล จากการศึกษา พบว่า หลายองค์การที่จัดการประกวดมีการกำหนดคุณสมบัติ และจำนวนกรรมการโดยการแยกเป็นรายเครื่องมือเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนและองค์ประกอบของวงดนตรีไทยประเภทนั้น ๆ สิ่งที่มาคือ อาจได้กรรมการที่มีความเชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีไทยชนิดนั้น ๆ แต่ไม่มีความสามารถในการตัดสินผลในลักษณะการบรรเลงรวมวง (ยูทธนา ฉัพพรรณรัตน์, 2559)

เมื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว พบว่า ปัญหาในด้านการพัฒนากรอบการประเมินกลางสำหรับตัดสินการประกวดรวมวงดนตรีไทยนี้ สามารถแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาเครื่องมือหรือแบบประเมินการบรรเลงรวมวงดนตรีไทยโดยอาศัยระเบียบวิธีการทางการวัดและประเมินผล และการแก้ปัญหาด้านคณะกรรมการตัดสินผล สามารถแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาระบบการประเมินผลการตัดสิน ภายใต้สมมติฐานที่การวัดและประเมินผลคุณค่าของงานศิลปะทางดนตรีจะต้องมีลักษณะหรือองค์ประกอบเฉพาะในเชิงสุนทรียศาสตร์ ปรัชญา มนุษยศาสตร์ เข้ามาผสมผสานกันกับศาสตร์ที่ว่าด้วยระเบียบวิธีการวัดและประเมินผล ดังนั้นการศึกษาวิจัย

เรื่อง การพัฒนาเครื่องมือประเมินและระบบคุณภาพการตัดสินผลการประกวดบรรเลงรวมวงดนตรีไทย จึงเป็นงานวิจัยที่สำคัญที่ทำให้ทราบรูปแบบ วิธีการประเมินและระบบการตัดสินผลการประกวดการบรรเลงรวมวงดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศ ที่จะสามารถนำข้อมูลชุดนี้ไปบูรณาการร่วมกับข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและทรงสนะประมวลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือประเมินและระบบที่มีคุณภาพมาตรฐานการตัดสินผลการประกวด การบรรเลงรวมวงดนตรีไทยต่อไปและยังจะได้เครื่องมือการประเมินและระบบคุณภาพการตัดสินผลการประกวดการบรรเลงรวมวงดนตรีไทย ซึ่งผ่านกระบวนการวิจัยที่มีคุณภาพและมาตรฐานสำหรับวงการดนตรีศึกษาวิชาชีพและวิชาการ โดยได้แนวทางคุณภาพการตัดสินผลการประกวดการบรรเลงรวมวงดนตรีไทย ที่จะช่วยยกระดับสู่มาตรฐานสากลในอนาคตอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1) ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์กรอบการประเมิน เครื่องมือ และเกณฑ์การตัดสินการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศ 2) ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการประเมินผลการขับร้องและการบรรเลงรวมวงมโหรี 3) พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและระบบคุณภาพการตัดสินการประกวดบรรเลงรวมวงมโหรี

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบไปด้วย 1) เอกสาร บทความ งานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวงมโหรีใน 4 ประเด็น ได้แก่ กรอบแนวคิด บทบาทหน้าที่ ลักษณะเฉพาะ และวิธีการบรรเลงวงมโหรี 2) เอกสาร/สุจิตร์รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลและระบบการตัดสินการบรรเลงรวมวงดนตรีไทยของเวทีประกวดรางวัลถ้วยพระราชทานฯ ทั่วประเทศ 3) ศิลปินแห่งชาติ ด้านดนตรีไทย/คีตศิลป์ไทย จำนวน 4 ท่าน 4) ผู้เชี่ยวชาญ ด้านดนตรีไทย/คีตศิลป์ไทย จำนวน 4 ท่าน 5) ตัวแทนคณะกรรมการตัดสินผลการประกวดดนตรีไทย จากเวทีประกวดถ้วยพระราชทาน 8 เวทีทั่วประเทศ จำนวน 8 ท่าน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกประชากร/กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. ขั้นตอนในการวิจัย

1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากบทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีใน 4 ประเด็น ได้แก่ กรอบแนวคิด บทบาทหน้าที่ ลักษณะเฉพาะ และวิธีการบรรเลงรวมวงมโหรี 2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการประเมินผลและการตัดสินผลการประกวดการบรรเลงรวมวงดนตรีไทยจากเวทีประกวดรางวัลถ้วยพระราชทานทั่วประเทศ 3) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และ/หรือ สอนทนากลุ่มจากศิลปินแห่งชาติและผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย เกี่ยวกับกรอบแนวคิด บทบาทหน้าที่ ลักษณะเฉพาะ และวิธีการบรรเลงของวงมโหรีตามขนบวัฒนธรรม และหลักวิชาการ 4) เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย รวมไปถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่มีต่อการพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะการบรรเลงรวมวงมโหรีจากศิลปินแห่งชาติและผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย 5) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้จัดและคณะกรรมการของการประกวดดนตรีไทยรางวัลถ้วยพระราชทานฯ เกี่ยวกับวิธีการประเมินผลและระบบการตัดสินผลการประกวดบรรเลงรวมวงดนตรีไทยรางวัลพระราชทานฯ 6) เก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินและผลการตัดสินการบรรเลงรวมวงมโหรีรางวัลพระราชทานฯ ทั้งที่ตัดสินโดยใช้ระบบการตัดสินที่พัฒนาขึ้นใหม่ในงานวิจัยนี้ และระบบการตัดสินที่ใช้อยู่โดยปกติในแต่ละเวทีประกวด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบไปด้วย 1) แบบวิเคราะห์เนื้อหา องค์ประกอบของสมรรถนะการบรรเลงรวมวงมโหรี 2) แบบสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยเกี่ยวกับกรอบแนวคิด บทบาทหน้าที่ ลักษณะเฉพาะ วิธีการบรรเลง และ องค์ประกอบของสมรรถนะการบรรเลงรวมวงมโหรี 3) แบบประเมินสมรรถนะการบรรเลงรวมวงมโหรี 4) แบบประเมินคุณภาพของระบบคุณภาพการตัดสินผลการประกวดการบรรเลงรวมวงมโหรี แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความพึงพอใจที่มีต่อระบบคุณภาพการตัดสินฯ และด้านคุณภาพของระบบคุณภาพการตัดสินฯ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิดของ บุญเรียง ขจรศิลป์ (2545) และ สุวิมล ติรگانันท์ (2551)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

4.1.1 เพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากบทความ เอกสาร งานวิจัย และบทสัมภาษณ์ และ/หรือ บทสนทนากลุ่ม จากศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย เกี่ยวกับกรอบแนวคิด บทบาทหน้าที่ ลักษณะเฉพาะและวิธีการบรรเลงวงมโหรี

4.1.2 เพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก เอกสารและบทสัมภาษณ์ และ/หรือ บทสนทนากลุ่ม จากผู้จัดและคณะกรรมการของเวทีประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานฯ เกี่ยวกับวิธีการประเมินผลและตัดสินผลการประกวดบรรเลงรวมวงดนตรีไทยรางวัลพระราชทานฯ

4.2 การหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของเครื่องมือประเมินสมรรถนะการบรรเลงรวมวงมโหรี โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ที่คำนวณจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

4.3 การหาความเที่ยง (Reliability) ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้การหาความเที่ยง 2 แบบ ได้แก่ ความเที่ยงภายในผู้ประเมิน (Intra-rater reliability) และความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-ways ANOVA) ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม และหาค่าความเที่ยงระหว่างผู้ให้ข้อมูลโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในในกลุ่ม (Intra-class correlation)

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลการประเมินและผลการตัดสินที่ได้ระหว่างการใช้ระบบคุณภาพการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงมโหรีที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นกับระบบการตัดสินผลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของเวทีประกวดรางวัลพระราชทานฯ ทั่วประเทศ โดยการใช้สถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์เกณฑ์และเครื่องมือการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศ

จากการศึกษาและวิเคราะห์เกณฑ์และเครื่องมือการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศจำนวน 8 รายการประกวด พบว่า มีการประกวดการบรรเลงรวมวงมโหรีและการบรรเลงเดี่ยว ทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า การประกวดบรรเลงรวมวงมโหรีและวงขับพาทย์ไม้มวมผสมเครื่องสายนั้น พบเกณฑ์การประเมินผลการประกวดจำนวน 6 รายการ และอีก 2 รายการนั้นเป็นเกณฑ์การประเมินผลการประกวดวงดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ โดยจากการวิเคราะห์เกณฑ์และเครื่องมือการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศจำนวน 8 รายการ พบว่า สามารถจำแนกข้อมูลได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ เกณฑ์ระบุจำแนกชนิดของการประกวด เกณฑ์กำหนดคุณสมบัติผู้เข้าประกวด และเกณฑ์กำหนดการให้คะแนน/ตัดสิน ซึ่งการระบุจำแนกชนิดของการประกวดสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการประกวดที่มีการบรรเลงรวมวงมโหรีหรือ

ปีพาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสาย และกลุ่มการประกวดที่บรเรเลงรับร้องรวมวงประเภทอื่น ๆ มีการกำหนดเกณฑ์กำหนดคุณลักษณะของผู้เข้าประกวดมีความใกล้เคียงกัน แต่อาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปบ้าง ตลอดจน มีการกำหนดเกณฑ์การตัดสินคะแนนการประกวดพบว่า รายการประกวดที่มีการกำหนดเกณฑ์การตัดสินระบุโทษหนักเบา จำนวน 6 รายการ ประกวดโดยมีรายละเอียดคือ โทษหนัก ได้แก่ 1) บรเรเลงหรือขับร้องผิดเพลงที่กำหนด 2) บรเรเลงหรือขับร้อง ขาดหรือเกินจังหวะหน้าทับ 3) แนวล้ม ไม่สามารถควบคุมการบรเรเลงให้จบเพลงได้ 4) ตายหมดความสามารถที่จะควบคุมการบรเรเลงให้คงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ 5) อุบัติเหตุขณะบรเรเลง ถือว่าไม่พร้อม โทษเบา ได้แก่ 1) สวมร้อง ส่งร้องไม่ตรงเสียง 2) ดำเนินทางกลอนเพลงผิดพลาด หรือขาดความสัมพันธ์ในทางดุริยางศิลป์ 3) ใช้มือปฏิบัติการบรเรเลงผิดหลักวิชาการดุริยางศิลป์ 4) บรเรเลง พลาดเสียง เนื่องจากขาดความแม่นยำในการลงเสียง 5) ไม่ได้มาตรฐานเสียง ดังเกินไป ค่อยเกินไป เสียงแตกพร่า เสียงจุกอก

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการให้คะแนน พบว่า เป็นตารางแจกแจงตามเกณฑ์ที่แต่ละเวทีการประกวดกำหนด โดยมีระบบการให้คะแนนดิบเป็นตัวตั้งนำไปใช้คิดคะแนนรวมแบบหารเฉลี่ยตามจำนวนคณะกรรมการ และมีช่วงคะแนนอยู่ 2 ลักษณะ คือ จำแนกคะแนนไม่เกิน 10 คะแนนแต่ละเกณฑ์ย่อย และ จำแนกคะแนนตั้งแต่ 10 คะแนนขึ้นไปแต่ละเกณฑ์ย่อย แต่มีผลรวมคะแนนไม่เกิน 100 คะแนน ซึ่งวิธีการตัดสินผลพบ 2 วิธี คือ ส่งคะแนนที่คณะกรรมการกลางเพื่อรวมคะแนน และใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมไปจัดลำดับผลการประกวด อีกวิธีหนึ่งคือ ใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมเป็นตัวตั้งของกรรมการแต่ละคน จากนั้นดูลำดับที่สัมพันธ์กับคะแนนของกรรมการแต่ละคน โดยนำเฉพาะลำดับที่ของคณะกรรมการแต่ละท่านมาบวกรวม โดยเรียงลำดับผลรวมจากวงที่ได้คะแนนรวมน้อยที่สุด จะเป็นผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศ จากนั้นจะลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ เช่น ในการประกวดรายการหนึ่งมีวงส่งเข้าประกวดจำนวน 3 วง วง ก คณะกรรมการให้ที่ 1 ทั้ง 5 คน จะมีผลรวมคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน วง ข คณะกรรมการให้ที่ 1 จำนวน 4 ท่าน อีก 1 ท่านให้ที่ 2 จะมีผลรวมคะแนนเท่ากับ 6 คะแนน วง ค คณะกรรมการให้ที่ 1 จำนวน 1 ท่าน อีก 4 ท่านให้ที่ 2 ทั้งหมด จะมีผลรวมคะแนนเท่ากับ 9 คะแนน ดังนั้น วง ก จึงได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 วง ข ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 และวง ค ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 2

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาและวิเคราะห์กรอบแนวคิดสำคัญของการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาการขับร้องและการบรเรเลงรวมวงมโหรี

จากการศึกษาข้อมูลในภาคสนามทั่วประเทศ พบว่า การประกวดขับร้องและบรเรเลงรวมวงมโหรีนั้นปรากฏอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การประกวดขับร้องและบรเรเลงรวมวงมโหรี

แบบระเบียบวิธีทางวิชาการที่จำแนกตามการจัดวงของกรมศิลปากร และ 2) การประกวดขับร้องและบรรเลงรวมวงแบบวงมโหรี แต่ไม่ใช่รูปแบบระเบียบวิธีทางวิชาการที่จำแนกตามการจัดวงของกรมศิลปากร เช่น การประกวดวงปี่พาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสาย วงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ผสมเครื่องสายเครื่องเดี่ยว และวงปี่พาทย์ไม้นวมเครื่องคู่ผสมวงเครื่องสายเครื่องคู่ เป็นต้น ทั้งนี้ กรอบแนวคิดสำคัญของการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาการขับร้องและการบรรเลงรวมวงมโหรี พบว่า มีอยู่ 2 ลักษณะเช่นกัน ถ้าเป็นการประกวดขับร้องและบรรเลงรวมวงมโหรี แบบระเบียบวิธีทางวิชาการที่จำแนกตามการจัดวงของกรมศิลปากรจะมีแนวคิดสำคัญ คือ จะมุ่งเน้นทฤษฎีและระเบียบวิธีปฏิบัติบรรเลงตามขนบวัฒนธรรมมโหรีเป็นหลักเสียก่อน จากนั้นจะกำหนดเพลงที่ใช้ในการประกวดให้สอดคล้องกับประเภทวงมโหรี เช่น ตับมโหรีต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่จะคัดเลือกบทเพลง 1-2 เพลงมาใช้ในการประกวดมากกว่า เนื่องด้วยถ้าบรรเลงขับร้องทั้งตับจะกินเวลามาก อีกทั้ง มีการนำวิธีเสภามาใช้ในการบรรเลงอ่อนเครื่องอีกด้วยซึ่งปกติทุกเวทีประกวดจะไม่นำผลการบรรเลงส่วนนี้มาคิดคะแนน แต่ส่วนใหญ่จะนำเพลงโหมโรงของครุมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) มาใช้เป็นบทเพลงเลือก ด้วยมีแนวคิดว่าเป็นเพลงที่เหมาะสมที่จะบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์มโหรีเพราะเป็นทางเสียงเพียงออกลางเป็นหลัก แต่มีการโยกย้ายทางเสียงอยู่ในศักยภาพของเครื่องมโหรีและวงมโหรี ซึ่งได้แก่ ทางเสียงเพียงออบน และทางขวา

นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดบทเพลงสองชั้น มาใช้บรรจุคำร้องบังคับ หรือ ให้แต่ละวงประพันธ์ขึ้นใหม่อีกด้วย เช่น 1-2 บท ในวาระต่าง ๆ ได้แก่ วาระเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น โดยให้คัดเลือกบทเพลงที่เหมาะสมมาบรรจุกำหนดเอง ในส่วนนี้มีทั้งตั้งเกณฑ์การให้คะแนนและไม่คิดคะแนนด้วย ซึ่งถ้ามีการให้คะแนนจะพิจารณาจาก การประพันธ์คำร้องที่ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ความครบถ้วน สละสลวย งดงาม และพิจารณาจากการนำบทเพลงมาบรรจุคำร้องส่วนใหญ่พิจารณาให้คะแนนจากความเหมาะสม ตามแบบแผนมโหรีเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ เพลงต้นต้องเป็นเพลงประเภทหน้าทับปรบไก่ และ เพลงท้ายต้องเป็นเพลงหน้าทับสองไม้ และต้องบรรเลงขับร้องสองเที่ยวมิใช่บรรเลงลำลอง

ในเพลงบังคับนอกจากบทเพลงที่มาจากแบบแผนมโหรีแท้ ยังมีความนิยมประกวดบทเพลง เถา อีกด้วย ซึ่งโดยปกติจะเป็นบทเพลงที่คุ้นเคยทั่วไปในสังคม และไม่นิยมนำเพลงประเภททยอยมาใช้ในการประกวดเพราะไม่ใช่วิถีของระเบียบการบรรเลงมโหรี ที่สำคัญจากการวิเคราะห์ภาคสนามทั่วประเทศ ขนาดของวงมโหรีที่ใช้ในการประกวดนั้น พบเพียงวงมโหรีเครื่องเดี่ยวเท่านั้น และมีทั้งเพิ่มระนาดทุ้มมโหรีเข้าไปอีกหนึ่งชิ้น และไม่เพิ่มระนาดทุ้มมโหรีตามหลักทางวิชาการอีกด้วย ตลอดจนพบแนวคิดสำคัญประการหนึ่ง คือ มีการกำหนด

กฎเกณฑ์ที่มีให้ข้อสามสายบรรเลงคลอร้องทุกเวทีการประกวด เนื่องด้วยคำอธิบายจากผู้กำหนดเกณฑ์ทุกเวทีประกวดตรงกันว่า จะเป็นการช่วยให้ให้นักร้องมีเสียงของเครื่องดนตรีเกาะนำก้องอยู่ในโสตประสาทตลอดเวลา ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าสมรรถนะที่แท้จริงของผู้ขับร้องมีความสามารถจริงระดับไหนอย่างไร เพราะเมื่อข้อสามสายสีคลอตลอดทั้งเพลง นักร้องจะไม่มีโอกาสเพี้ยนเสียงแต่อย่างใด ดังนั้น การกำหนดไม่ให้ข้อสามสายบรรเลงคลอร้องจึงเป็นวิธีสำคัญของการกำหนดเกณฑ์ที่ทำให้ตรวจสอบทักษะและโสตประสาทของนักร้องได้จริง

กรอบแนวคิดในการกำหนดเพลงเหมือนกับการประกวดมโหรี แต่ไม่พบการกำหนดเพลงดับมโหรีมาใช้ในการประกวดแต่อย่างใด อีกทั้งพบอีกว่า บางเวทีประกวด มีการกำหนดบทเพลงทยอยตั้งแต่ สามชั้น จนถึง เก้า มาใช้ในการประกวดอีกด้วย ซึ่งเป็นไปตามวิถีนิยมของสังคม ที่สำคัญ ทุกเวทีการประกวดไม่นิยมกำหนดให้นำข้อสามสายมาใช้ในการบรรเลงรวมวงประกวดแต่อย่างใด และพบอีกว่า เครื่องหนัง ที่ปกติจะใช้ โทน-รำมะนาบรรเลงเป็นหลักในวงมโหรี ได้ถูกปรับเปลี่ยนมาใช้กลองแขกบรรเลงแทน โดยมีข้อสังเกตว่า เป็นการถอดรูปมาจากวงปี่พาทย์ไม้ยมวงเครื่องคู่เดิม หรือ เป็นเพราะว่า โทน-รำมะนา ไม่สามารถมีอำนาจเสียงเพียงพอในการบรรเลงร่วมอยู่ในวงประเภทนี้ซึ่งจะทำให้คุณภาพเสียงที่ออกมาไม่แน่นเพียงพอ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนและนิยามกำหนดเป็นเกณฑ์พื้นฐานสำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงรวมวง

อนึ่ง กรอบแนวคิดสำคัญในการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาการขับร้องและการบรรเลงรวมวงมโหรี พบว่า มีการกำหนดเป็นเกณฑ์อยู่ 4 ลักษณะด้วยกัน คือ การกำหนดเกณฑ์ลักษณะที่ 1 ลักษณะพื้นฐาน ได้แก่ ประเภทวง เครื่องดนตรี เครื่องประกอบจังหวะ จำนวนนักดนตรี อายุ/ระดับการศึกษา การรวมวง การกำหนดเกณฑ์ลักษณะที่ 2 ลักษณะบทเพลง ได้แก่ บทเพลงใหม่โรง บทเพลงบังคับ บทเพลงเลือก การกำหนดเกณฑ์ลักษณะที่ 3 ลักษณะกลวิธีขับร้อง ได้แก่ บุคลิกภาพ น้ำเสียง/คุณภาพเสียง ระเบียบวิธี สีลา/อารมณ์ และเมื่อดพราย และการกำหนดเกณฑ์ลักษณะที่ 4 ลักษณะกลวิธีการบรรเลงรวมวง ได้แก่ บุคลิกภาพ ระเบียบวิธีการบรรเลงแต่ละเครื่องมือ ระเบียบวิธีการบรรเลงรวมวง การรับร้อง/ส่งร้อง แนว และกลวิธีในการบรรเลง ทั้งนี้ พบอีกว่า ประเด็นสำคัญของการขับร้องและบรรเลงรวมวงมโหรีที่ดีคือปรัชญาของมโหรี คือ มุ่งเน้นการขับกล่อมเป็นสำคัญ

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและระบบคุณภาพการตัดสินใจผลการประกวดบรณกรรมวงมโหรี

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเครื่องมือและระบบในการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงมโหรีนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยไว้ 3 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ เครื่องมือสำหรับการให้คะแนนที่มีสมรรถนะสูง เกณฑ์สำหรับการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงมโหรีที่มีสมรรถนะสูง ระบบการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงมโหรีที่มีสมรรถนะสูง ซึ่งจากการวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม สามารถพัฒนาจำแนกได้ดังรายละเอียดและตัวอย่าง ซึ่งประเด็นเรื่อง เครื่องมือสำหรับการให้คะแนนที่มีสมรรถนะสูงนั้น พบว่า ในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ให้คะแนนในการตัดสินการประกวดนั้นจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพสูงในมิติของความครบถ้วน เรื่องเกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะที่ 3 และ 4 เป็นสำคัญ ซึ่งได้แก่ ลักษณะกลวิธีการขับร้อง และ ลักษณะกลวิธีการบรรเลงรวมวง

เครื่องมือประเมินผลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยการประเมินทักษะใน 2 องค์ประกอบย่อยได้แก่ทักษะส่วนบุคคลในด้านการบรรเลงดนตรีจำแนกตามเครื่องมือได้แก่ เครื่องดีด สี ตี เป่า และทักซ์และการขับร้องของนักร้อง และการประเมินทักษะการบรรเลงรวมวงดนตรี ประกอบด้วยห้าองค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านความถูกต้องของการบรรเลงตามหลักวิชาเกณฑ์ และกติกา องค์ประกอบด้านจังหวะและแนวของเพลง องค์ประกอบด้านทำนอง และการแปลทำนอง องค์ประกอบด้านคุณภาพและความไพเราะของเสียง และองค์ประกอบด้านกลวิธีการบรรเลงและการปรับวง โดยมีการให้คะแนนด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ 4 คะแนน หมายถึง ดีมาก 3 คะแนน หมายถึง ดี 2 คะแนน หมายถึง พอใช้ 1 คะแนน หมายถึง ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 0 คะแนน หมายถึง ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และจะยุติการพิจารณาคะแนนหากมีการบรรเลง ล่ม ล้ม ขาด เกิน อีกทั้ง ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหาพบว่าเกณฑ์การประเมินสมรรถนะด้าน ทักษะการบรรเลงดนตรีจำแนกตามเครื่องมือ (ดีด สี ตี เป่า และ ขับร้อง) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ในทุกรายการประเมิน และสำหรับเกณฑ์การประเมินสมรรถนะด้านทักษะการบรรเลงรวมวงพบว่ามีค่า IOC อยู่ในช่วง .833 ถึง 1.00 สรุปได้ว่า เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับการวัดทักษะการบรรเลงและการขับร้องในการประกวดบรรเลงรวมวงดนตรีไทย และเมื่อพิจารณาคุณภาพด้านของเกณฑ์การประเมินด้วยความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินโดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficients) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในในกลุ่ม (intraclass correlation coefficient) พบว่า มีค่าเท่ากับ .929 และ .853 ตามลำดับ แปลความหมายได้ว่าการประเมินด้วยเกณฑ์การประเมินและคณะกรรมการมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับสูง ผลการวิเคราะห์นี้สามารถสรุปได้ในสองนัยคือ (1) เกณฑ์การประเมินที่ใช้ในการตัดสินการบรรเลง

รวมวงดนตรีไทยที่พัฒนาขึ้นเป็นเกณฑ์การประเมินที่มีคุณภาพด้านความเป็นปรนัยสูงส่งผลให้ผลการประเมินที่ได้จากคณะกรรมการมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับสูง และ/หรือ (2) คณะกรรมการที่เป็นผู้พิจารณาให้คะแนนในการประกวดการบรรเลงรวมวงดนตรีไทยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการตัดสินอย่างแท้จริง สามารถเข้าใจและใช้เกณฑ์การประเมินที่กำหนดได้อย่างสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในมิติเรื่องเกณฑ์สำหรับการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงมโหรีที่มีสมรรถนะสูง พบว่าการพัฒนาเกณฑ์การตัดสินนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาระสำคัญในการใช้เป็นกำหนดกรอบในการพิจารณาตัดสินการประกวดขับร้องและรวมวงมโหรีและประเภทอื่น ๆ ได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ชนิดและคุณสมบัติผู้เข้าประกวด และเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน ทั้งนี้ ในมิติสุดท้ายคือระบบการตัดสินผลการบรรเลงรวมวงมโหรีที่มีสมรรถนะสูงนั้น พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดมีอยู่ด้วยกัน 10 มิติด้วยกันคือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประกวด 2) การกำหนดระยะเวลาในการประกวด 3) การกำหนดเกณฑ์ในการประกวด 4) การกำหนดขั้นตอนในการประกวด 5) การอบรมสัมมนากรรมการตัดสินการประกวด 6) การให้ความสำคัญในการใช้เครื่องมือในการให้คะแนนและการคิดคะแนน 7) การประชุมตัดสินผลการประกวด 8) การให้ข้อเสนอแนะในการประกวด 9) การประชุมสรุปประเมินการดำเนินงานการประกวด และ 10) การถอดบทเรียนความสำเร็จและ/หรือต้องทบทวนจากการดำเนินงานการประกวด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์เกณฑ์และเครื่องมือการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศจำนวน 8 รายการประกวด ที่พบว่า มีการประกวดการบรรเลงรวมวงมโหรี การบรรเลงรวมวงปี่พาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสายและการบรรเลงเดี่ยวทั้งในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าและระดับประถมศึกษาชั้นนั้น พบเกณฑ์การประเมินผลการประกวดจำนวน 6 รายการ และอีก 2 รายการนั้นเป็นเกณฑ์การประเมินผลการประกวดวงดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ ซึ่งน่าจะมีเหตุผลสอดคล้องกับที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น ทั้งนี้ รายการประกวดดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ ที่พบนั้น ยังเป็นประเภทที่หลากหลายมากกว่าในมิติของการจัดการเรียนการสอน การตอบสนองงานในระดับมัธยมศึกษาหรือประถมศึกษาตลอดจนมีองค์ความรู้ที่แพร่หลายเข้าถึงได้ง่ายมากกว่า เช่น วงปี่พาทย์ไม้นวม วงเครื่องสาย และวงอังกะลุง เป็นต้น ซึ่งในมิติของด้านวิชาการและองค์ความรู้ด้านมโหรีนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของสิริชัยชาญ พักจำรูญ (ศิลปินแห่งชาติ) ที่ว่า เรื่องมโหรีนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นเรื่องเฉพาะ เรื่องของวัง เป็นไปในการบรรเลงเพื่อขับกล่อมเจ้านาย

อนึ่ง การที่ไม่พบว่ามีการประกวดขับร้องและบรรเลงรวมวงมโหรีในระดับประถมศึกษาเลยแม้แต่รายการเดียว นอกจากเรื่องข้อจำกัดของการใช้งานเฉพาะกิจและองค์ความรู้เฉพาะเรื่องแล้ว ในมิติทางกายภาพของผู้บรรเลง ตลอดจนบทบาทหน้าที่เครื่องดนตรีบางอย่างในวงมโหรี เช่น ซอสามสาย และการบรรเลงคลอร้องอาจเป็นอีกหนึ่งอุปสรรคของการจัดกิจกรรมในระดับช่วงวัยนี้ด้วย แต่ที่น่าแปลกใจประการหนึ่งคือ ไม่พบรายการประกวดดนตรีไทยรายการใดที่จัดให้มีการประกวดขับร้องและบรรเลงรวมวงมโหรีในระดับอุดมศึกษาแต่อย่างใด จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่าในระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา มีการจัดประกวดวงมโหรีในระดับอุดมศึกษาหรือประชาชนเพียง 1-2 ครั้งเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ทุกสถาบันการศึกษาล้วนแล้วแต่บรรจุหลักสูตรระเบียบวิธีการบรรเลงและขับร้องมโหรีไว้แทบทุกสถาบัน แต่อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมดนตรีไทยระดับอุดมศึกษามีพลวัตที่เนื่องมาจากกิจกรรมที่มุ่งเน้นการรวมตัวเฉพาะกิจแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับร้องและบรรเลงรวมวงเพื่อแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาที่สะท้อนความสมัครสมานสามัคคีเสียมากกว่า จนกลายเป็นวัฒนธรรมดนตรีไทยระดับอุดมศึกษาที่ลุ่มลึกและเปี่ยมไปด้วยความสุขของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย นั่นคือ กิจกรรมงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ซึ่งจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าของสถานศึกษาต่าง ๆ ในแต่ละปี ไม่ได้มุ่งเน้นการประกวดประชันเป็นสำคัญแต่อย่างใด

ผลการวิเคราะห์เกณฑ์และเครื่องมือการประเมินผลการประกวดดนตรีไทยรางวัลพระราชทานทั่วประเทศ จำนวน 8 รายการ พบว่า สามารถจำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ เกณฑ์ระบุจำแนกชนิดของการประกวด เกณฑ์กำหนดคุณสมบัติผู้เข้าประกวด และเกณฑ์กำหนดการให้คะแนน/ตัดสินผลนั้น ถ้าพิจารณาให้ถี่จะพบว่า โดยรวมแล้วมุ่งการตัดสินเพื่อการจำแนกองค์รวมของ ความงาม และ มาตรฐาน ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดทฤษฎีการตัดสินทางสุนทรียะของ พดุงศักดิ์ คุชสำโรง (2556) ใน 2 ด้านที่ว่า คือ กลุ่ม “จิตพิสัยหรืออัตวิสัย” (Subjectivism) และ “วัตถุพิสัยหรือปรวิสัย” (Objectivism) ด้วยความที่ไม่มีกฎเกณฑ์มาตรฐานตายตัวแน่นอนในทางศิลปะ แนวคิดนี้จึงสามารถนำไปใช้คู่กันกับระบบการตัดสินผลงานทางด้านศิลปะดนตรีได้ในทุกสมัย ดังนั้น ทุกเกณฑ์การประกวดดนตรีไทยที่ค้นพบ ซึ่งไม่ใช่แค่การประกวดมโหรีเท่านั้น ต่างจะสร้างเกณฑ์การประกวดในหลักคิดที่ร่วมกันเสมอทั้ง 2 ด้านนี้ คือ หลักคิดด้านความงาม และ หลักคิดด้านมาตรฐาน ถึงแม้จะมีการพัฒนาเกณฑ์และเครื่องมือสมรรถนะสูงเพียงใด 2 หลักคิดนี้ก็ยังคงเป็นความสำคัญสูงสุดเพราะเนื่องด้วยดนตรีไทย หรือ มโหรีนั้นเป็นเรื่องของศิลปะและการเสพสุนทรียะทั้งสิ้น

การพิจารณากำหนดเกณฑ์และกติกาที่ระบุการตัดสินผล โทษเบา (ลหุโทษ) และโทษหนัก (ครุโทษ) ซึ่งได้แก่ การขับร้องและบรรเลงรวมวงเข้าข่าย ล่ม ล้ม ขาด และเกิน

โดยมากจะหยุดพิจารณาทันทีแต่จะปล่อยให้ขับร้องและบรรเลงไปจนจบนั้น ยังคงมีการกำหนดบ้างในเวทีการประกวดต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่อาจจะมีข้อแย้งของนักวิชาการรุ่นใหม่บางกลุ่มที่มองว่า เป็นผลมาจากความไม่พร้อมของผู้จัดการประกวดเองในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุขึ้นจากการใช้เครื่องกลในการประกวด และเป็นผลมาจากครูผู้สอนหรือผู้ควบคุมวงนั้น ๆ เอง ในกรณีที่ใช้เครื่องดนตรีส่วนตัวในการประกวด ซึ่งทั้ง 2 กรณี ผู้บรรเลงที่ปกติจะเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมหรือมัธยมศึกษา ไม่ควรมาเป็นผู้รับผลครุโทษเหล่านั้น ซึ่งถ้าหากเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมดนตรีไทยด้วยแล้ว จึงควรพิจารณาหักลดคะแนนไปตามส่วน มีควรปรับแก้โดยทันทีแต่อย่างใด

อีกทั้ง ข้อค้นพบหลักที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพของมโหรี คือ การมุ่งเน้นการขับกล่อมเป็นสำคัญนั้น มีความสอดคล้องทุกประการกับทัศนะของศิลปินแห่งชาติทั้ง 5 ท่าน และเป็นฐานแนวคิดที่หลัก ที่ควรนำไปใช้พิจารณาสร้างเครื่องมือหรือเกณฑ์การตัดสินการประกวดขับร้องและบรรเลงวงมโหรีในทุก ๆ กรณี นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิภาคสนามที่ว่า ผู้ที่จะมาเป็นกรรมการตัดสินการขับร้องและบรรเลงวงมโหรีนั้น ต้องมีความเข้าใจเรื่องระเบียบแบบแผนมโหรีให้กระจ่าง ทั้งยังต้องมีประวัติและ/หรือผลงานเชิงประจักษ์ในการศึกษา หรือ ขับร้องและบรรเลงวงมโหรี สามารถรู้ เข้าใจ แนวเสียง แนวการบรรเลง สามารถปฏิบัติเครื่องมโหรีได้อย่างชำนาญ รวมถึงการแปรท่วงและผูกกลอนให้สัมพันธ์กันระหว่างปีพาทย์มโหรีและเครื่องสายที่อยู่ในวงมโหรีด้วย ที่สำคัญต้องเข้าใจเกณฑ์และกติกาการประกวดที่ผู้จัดกำหนดไว้ตั้งแต่ต้นอย่างครบถ้วนถูกต้องอีกด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bergee and Cecconi-Roberts (2002) ในมิติของการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมิน เพราะตัวผู้ประเมินที่มีศักยภาพและคุณภาพมีความสำคัญยิ่ง

ประการสุดท้าย เครื่องมือตัดสินการประกวดขับร้องและบรรเลงวงมโหรีที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วยการประเมินทักษะใน 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ทักษะส่วนบุคคล ในด้านการบรรเลงดนตรีจำแนกตามเครื่องมือได้แก่ เครื่องดีด สี ตี และเป่า และทักษะการขับร้องของนักร้อง และการประเมินทักษะการบรรเลงวงดนตรีประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านความถูกต้องของการบรรเลงตามหลักวิชาเกณฑ์ และกติกา องค์ประกอบด้านจังหวะและแนวของเพลง องค์ประกอบด้านทำนองและการแปลทำนอง องค์ประกอบด้านคุณภาพและความไพเราะของเสียง และองค์ประกอบด้านกลวิธีการบรรเลงและการปรับวงนั้น เป็นผลของการสังเคราะห์หลักปรัชญามโหรีเป็นฐานร่วมกับหลักสุนทรียศาสตร์ คือ ความงามและมาตรฐาน ดังนั้น ถ้าพิจารณาให้ดี การที่จะพัฒนาเครื่องมือหรือเกณฑ์การประกวดดนตรีไทยประเภทวงใด ๆ ก็ตาม สิ่งที่เป็นหลักคิดร่วมกันคือ มิติ

ด้านมาตรฐานและความงาม ส่วนปรัชญาของวงดนตรีไทยเฉพาะวงนั้น ๆ จะต้องแปรเปลี่ยนไปตามอัตลักษณ์ของวงที่แตกต่างกันเสมอ ตลอดจนการพิจารณาโดยองค์รวมของการบรรเลงรวมวงก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Draxler (2003) อีกด้วย

อีกทั้ง พบอีกว่า การให้คะแนนด้วยมาตรฐานค่า 5 ระดับ ดังนี้ 4 คะแนน หมายถึง ดีมาก 3 คะแนน หมายถึง ดี 2 คะแนน หมายถึง พอใช้ 1 คะแนน หมายถึง ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 0 คะแนน หมายถึง ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เป็นข้อค้นพบสำคัญมาก เพราะจากการทดลองสร้างและทดลองใช้เครื่องมือตัดสินที่มีค่าระดับคะแนนมาก มีรายละเอียดของเกณฑ์จำนวนมาก จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการใช้เครื่องมือในสถานการณ์จริง เพราะกรรมการตัดสินจะพะวงอยู่กับรายละเอียดของเครื่องมือที่กำลังใช้ และต้องรีบดำเนินการลงคะแนนให้เท่าทันกับจำนวนเกณฑ์ที่หลากหลายและมีจำนวนมาก ตลอดจน ต้องแข่งกับเวลาของบทเพลงที่มีความสั้นยาวต่าง ๆ กันไป จนในที่สุด ไม่สามารถมีสติถี่ถ้วนในการพิจารณาให้ครบองค์ประกอบหลักเรื่องมาตรฐานและความงาม เพราะต้องสรวนอยู่กับเครื่องมือที่เป็นอุปสรรคต่อการฟังการขับร้องและบรรเลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นปัญหามากสำหรับกรรมการที่มีวิสัยทัศน์สูงและมีปัญหาเรื่องสุขภาพสายตา ดังนั้น ระดับคะแนน 0-4 จึงค่อนข้างลงตัว เพราะมีนัยของการตีความร่วมกันได้ว่า ถ้าบรรเลงได้ดี จะได้เกรด 4 และลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ จึงทำให้การตีความการเข้าใจการใช้ในสถานการณ์จริงจึงคล่องแคล่วรวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาอ่านเกณฑ์จำนวนมาก ๆ และไม่ต้องตัดสินใจเป็นเวลานานที่จะเลือกใส่ตัวเลขคะแนนที่มีช่วงคะแนนกว้างลงไปบนเครื่องมือการตัดสินผล ส่วนการกำหนดเกณฑ์ยุติการพิจารณาคะแนนหากมีการบรรเลง ล่ม ล้ม ขาด เกิน นั้น มองว่ายังมีความจำเป็นเพราะเป็นครูโขนในเชิงประจักษ์ แต่สามารถใช้ดุลยพินิจของกรรมการในการให้บรรเลงต่อไปหรือไม่ เพราะถ้าเป็นมิติในการให้กำลังใจผู้บรรเลงหรือขับร้องก็ยอมทำได้ แต่ไม่มีการคิดคะแนน เป็นไปในมิติของการส่งเสริมกำลังใจเท่านั้น

จากผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินพบว่า มีความสอดคล้องกันสูงในผลการให้คะแนนของผู้ประเมินแต่ละคน ผลการวิเคราะห์นี้สามารถใช้เป็นหลักฐานที่บ่งชี้คุณภาพได้ในสองด้าน ด้านแรกคือเกณฑ์การประเมินที่พัฒนาขึ้นเป็นเกณฑ์การประเมินที่มีคุณภาพโดยเฉพาะในด้านความเป็นปรนัยของเกณฑ์การประเมินที่ส่งผลให้คะแนนการประเมินที่ได้จากคณะกรรมการมีความสอดคล้องกันในระดับสูง หรือ ด้านที่ 2 คือ คณะกรรมการผู้พิจารณาให้คะแนนเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการตัดสินอย่างแท้จริง สามารถเข้าใจเกณฑ์การประเมินที่กำหนดได้อย่างสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 1) จากผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินที่มีค่าอยู่ในระดับสูง และผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒินั้นเป็นข้อยืนยันที่ค่อนข้างมีน้ำหนักกว่าปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการประเมินการบรณรงควงดนตรีไทยคือปัจจัยด้านคณะกรรมการ ทั้งคุณสมบัติของกรรมการ ความเข้าใจของคณะกรรมการที่มีต่อวัตถุประสงค์ของการประกวด เกณฑ์การประเมิน และวิธีการพิจารณาให้คะแนน จึงเสนอแนะให้ผู้จัดการประกวดบรณรงควงดนตรีไทยที่นำเครื่องมือและระบบคุณภาพการประเมินตัดสินผลการประกวดบรณรงควงดนตรีไทยนี้ไปใช้ควรให้ความสำคัญการกำหนดคุณสมบัติและการเลือกคณะกรรมการ รวมถึงการทำความเข้าใจกับคณะกรรมการ เพื่อให้คณะกรรมการมีความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในเรื่องวัตถุประสงค์ของการประกวด เกณฑ์การพิจารณา และวิธีการให้คะแนนจะทำให้ผลการตัดสินมีคุณภาพสูง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาเครื่องมือและระบบการตัดสินผลการประกวดดนตรีไทยที่มุ่งหวังสมรรถนะสูงของวงดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ รวมถึงการบรณรงเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยด้วย เพราะด้วยปรัชญาวงและการบรณรงที่ต่างกัน 2) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีเวลาค่อนข้างจำกัด ผู้วิจัยได้พยายามนำศาสตร์ทางด้านวัดและประเมินผลมาใช้เป็นแนวคิดสำคัญของการพัฒนาเครื่องมือและระบบการตัดสินผลที่มุ่งหวังในเรื่องของควมมีสมรรถภาพสูง แต่อาจขัดแย้งกับความรู้สึกรักของนักดนตรีหรือนักศิลปะที่มีความเชื่อว่าเป็นเรื่องของความงาม รสนิยมและความเป็นปัจเจก ดังนั้น น่าจะจัดให้มีการทดสอบเปรียบเทียบผลการประเมินทั้งสองกลุ่มระหว่างผู้ใช้เครื่องมือและระบบที่ได้มาจากผลของการศึกษาวิจัย กับ กลุ่มบุคคลและ/หรือกรรมการที่ใช่มุมมอง รสนิยมและทัศนะในเชิงศิลปะเป็นหลัก เพื่อดูผลการประเมินว่าสอดคล้องสัมพันธ์หรือไม่ โดยควรมีการดำเนินการทวนซ้ำหลาย ๆ ครั้ง แต่เปลี่ยนตัวแปรต้นไปเรื่อย ๆ และนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาสมรรถนะของเครื่องมือและระบบการตัดสินผลที่ดีเยี่ยมต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2473). *ตำนานเครื่องมโหรีปี่พาทย์พระนิพนธ์ สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพฉบับชำระใหม่*. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร.
- บุญธรรม ตราโมท. (2542). *ดุริยางคไทย (ไม่ได้ตีพิมพ์)*. ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2545). *สถิติวิจัย*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พดุงศักดิ์ คชสำโรง. (2556). *ความหมายของสุนทรียศาสตร์ (ไม่ได้ตีพิมพ์)*. ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรม และประติมากรรม คณะวิจิตรศิลป์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พิชิต ชัยเสรี. (กันยายน, 2537). หลักการตัดสินดนตรีไทยเพื่อการพัฒนา ใน คณะอนุกรรมการส่งเสริมกิจกรรมดนตรีไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, *ประลองเพลง ประเลงมโหรี*. สัมมนาขึ้น ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์. (2559). *ดนตรีไทยศึกษา: ว่าด้วยการปรับวงดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: อักษรโสภณ.
- สำนักทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2551). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Bergee, M. J., & Cecconi-Roberts, L. (2002). Effects of small-group peer interaction on self-evaluation of music. *Journal of Research in Music Education*, 50(3), 256-268.
- Draxler, R. R. (2003). Evaluation of an ensemble dispersion calculation. *Journal of Applied Meteorology*, 42(2), 308-317. doi:10.1175/1520-0450(2003)042<0308:eoaedc>2.0.co;2

.....
ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ยุธนา ฉัพพรรณรัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและ
นาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: yootthanac2@hotmail.com

อาจารย์ ดร.วิชฎาลัมพ์ เหล่าวานิช อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์
ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: vitchatalum.l@chula.ac.th

อาจารย์ ดร.ลิเวชิตี ศรีสุทธิยากร อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาทางการศึกษา
สาขาวิชาสถิติการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: choat.cu@gmail.com

หมายเหตุ: งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากทุนวิจัยเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี 2558